

تدّیر قرآن برای نوجوانان

با هنامای تدّیر

حجت الاسلام و المسلمین محمد حسین الهی زاده

سرشناسه: الهی‌زاده، محمدحسین/۱۳۴۱
 عنوان و نام پدیدآورنده: تدبیر در قرآن برای نوجوانان (راهنمای تدریس)/ نویسنده: محمدحسین الهی‌زاده؛ تدوین
 و تنظیم: زینب آقاگلی‌زاده و لینا حسینی
 مشخصات نشر: مشهد- مؤسسه فرهنگی تدبیر در قرآن و سیره / ۱۳۹۶
 مشخصات ظاهری: ۲۴۰ ص
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۳۹۷-۱۸-۲
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 رده‌بندی کتاب: ۱۳۹۶ ت ۴۷ الف/۴/۶۶۵ BP
 رده‌بندی برقی: ۲۹۷/۱
 کتابشناسی: ۴۶۸۵۲۳۱

استان قدس رضوی
سازمان تبلیغات اسلامی

مدرسه تدریس قرآن و سیره

کتاب: ..... تدبیر در قرآن برای نوجوانان (راهنمای تدریس)
 نویسنده: ..... حجت‌الاسلام والمسلمین محمدحسین الهی‌زاده
 تدوین و تنظیم: ..... زینب آقاگلی‌زاده و لینا حسینی
 نمونه‌خوانی، اصلاحات و تهیه نمودار: ..... مریم مهرابی، فاطمه محمدزاده، آزاده حسن‌نژاد و سیده‌زینب هاشمی
 حروف‌نگاری و صفحه‌آرایی: ..... غلام‌رضا محمدزاده
 ویراستاری: ..... غلام‌رضا محمدزاده و اکرم حلاج
 طرح جلد: ..... حسن آزاد
 ناشر: ..... تدبیر در قرآن و سیره
 امور فنی و چاپ: ..... استان قدس رضوی
 نوبت چاپ: ..... یکم
 سال نشر: ..... اردیبهشت ۱۳۹۶
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۳۹۷-۱۸-۲
 شمارگان: ۱۰۰۰
 بها: ..... ۱۵۰۰۰۰ ریال

حقوق چاپ و نشر محفوظ است

آدرس: مشهد مقدس، میدان ده دی، نبش رازی ۸، تلفن: ۳۸۵۵۲۴۰۸

وبگاه: www.mftqs.com رایانامه: tadabbor@chmail.ir

فهرست مطالب

۷	پیش از نوشتار
۱۹	درس یکم: تدبیر سوره‌ی حمد
۴۱	درس دوم: تدبیر سوره‌ی ناس
۵۵	درس سوم: تدبیر سوره‌ی فلق
۶۹	درس چهارم: تدبیر سوره‌ی اخلاص
۸۱	درس پنجم: تدبیر سوره‌ی مسد
۹۷	درس ششم: تدبیر سوره‌ی نصر
۱۱۳	درس هفتم: تدبیر سوره‌ی کافرون
۱۲۹	درس هشتم: تدبیر سوره‌ی کوثر
۱۳۵	درس نهم: تدبیر سوره‌ی ماعون
۱۶۱	درس دهم: تدبیر سوره‌ی قریش
۱۷۳	درس یازدهم: تدبیر سوره‌ی فیل
۱۸۵	درس دوازدهم: تدبیر سوره‌ی همزه
۲۰۱	درس سیزدهم: تدبیر سوره‌ی عصر
۲۱۹	درس چهاردهم: تدبیر سوره‌ی تکوین
۲۳۵	فهرست منابع
۲۳۷	نگاهی گذرا به امتیازات و ویژگی‌های مؤسسه

پیش از نوشتن

قرآن کتاب هدایت انسان‌هاست: ﴿هُدًى لِلنَّاسِ﴾^۱ و انسان‌ها را به سوی بهترین‌ها و پایدارترین‌ها هدایت می‌کند: ﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ﴾^۲. خدای حکیم کتابش را شفای دل‌ها قرار داد و به مردم فرمود که در آیات آن کتاب مبارک تدبیر کنند؛ چرا که تدبیر یکی از اهداف نزول کلام وحی در زمینه‌ساز تذکر صاحبان خرد است: ﴿كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾^۳ کتابی که گویا و رساست: ﴿مَنْ رَزَعَهُ أِنَّ الْكِتَابَ مِنْهُمْ فَقَدْ هَلَكَ وَ أَهْلَكَ﴾^۴

تدبیر قرآن، غایت انزال کتاب خدا و وظیفه‌ای همگانی است. ﴿كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾^۵

۱. سوره‌ی بقره، آیه‌ی ۱۸۵.

۲. سوره‌ی اسراء، آیه‌ی ۹.

۳. سوره‌ی ص، آیه‌ی ۲۹.

۴. وسائل الشیعه، ج ۲۷، ص ۱۹۱.

۵. سوره‌ی ص، آیه‌ی ۲۹.

روایات پیامبر و خاندان وحی نیز در هماهنگی با آیات کلام الله، ما را به تدبیر فرا می خواند؛ آنگاه که رسول خاتم صلی الله علیه و آله در واقعه‌ی غدیر، خطاب به مردم می فرماید: ﴿مَعَاشِرَ النَّاسِ تَذَبُّرُوا فِي الْقُرْآنِ﴾^۱ نیز امیرالمؤمنین علیه السلام می فرماید: ﴿أَلَا لَا خَيْرَ فِي قِرَاءَةِ لَيْسَ فِيهَا تَذَبُّرٌ﴾^۲

بنیان گذار کبیر انقلاب اسلامی علیه السلام که بر پایه‌ی اصول و معارف قرآن بنیاد شده است، به تدبیر قرآن تأکید دارند: «به دخترم می گویم در قرآن، این سرچشمه‌ی فیض الهی تدبیر کن. هرچند عیرونی خواندن آنکه نامه‌ی محبوب است، به شنونده‌ی محبوب، آثاری دلپذیر دارد. بکن تدبیر در آن، انسان را به مقامات بالاتر و والاتر هدایت می کند...»

از سوی رهبر معظم انقلاب نیز مراضع تدبیر در قرآن تأکید شده است: «اگر جوان مسلمان با قرآن انس پیدا کند و فرصت تدبیر در قرآن را به خود بدهد، بسیاری از شبهات دشمنان بی اثر خواهد شد.»

امروزه با گذشت بیش از ۳۵ سال از پیروزی انقلاب اسلامی و انجام فعالیت‌های قرآنی در خور تقدیر، با جمع زیادی قرآن‌آموز به‌ویژه زنان، مشغول تحصیل کرده روبه‌رو هستیم که مراحل آغازین انس با قرآن را گذرانده‌اند و می‌خواهند فراتر از قرائت، تجوید، صوت و لحن و حتی ترجمه و مفاهیم قرآن، اندکی نیز به فهم این کلام الهی بپردازند.

نوشتار پیش‌رو، راهنمای تدریس تدبیر در قرآن برای نوجوانان است. امید است با

۱. وسائل الشیعه، ج ۲۷، ص ۱۹۳: ای مردم در قرآن تدبیر کنید.

۲. کافی، ج ۱، ص ۳۶: آگاه باشید، فایده‌ای در قرائت بدون تدبیر نیست.

متنم ساختن آنان از خوان فهم و تدبیر در قرآن، جوانان برومندی را شاهد باشیم که با تجهیز به فهم قرآن، در رسیدن به آرمان‌های الهی انقلاب اسلامی، یاورانی توانا و فهم باشند. إن شاء الله تعالی.

در پایان لازم است از همه‌ی عزیزانی که در تهیه و تنظیم این اثر یاریمان کردند، به‌ویژه حجج اسلام آقایان: محمد الهی خراسانی، علی شیخ‌زاده، محمد مهریزیان و خانم‌ها مریمیه رستمیان، فاطمه هاشمی، زینب آقاگلی‌زاده و لینا حسینی تشکر کنیم. همچنین لازم می‌دانیم از همکاران گرامی در اداره‌ی علوم قرآنی دارالقرآن آستان قدس رضوی نیز صمیمانه سپاسگزاری کنیم. از خداوند متعالی، توفیق روزافزون خدمت به ساحت قرآن و عترت را در سایه‌ی عنایات امام رضا (ع) خواستاریم.

مؤسسه فرهنگی تدبیر در قرآن و سیره

مشهد مقدس

۱۲ اردیبهشت ۱۳۹۶ برابر با ۵ شعبان ۱۴۳۸

ولادت باسعادت امام سجاد (ع)

سخنی با معلمان گرامی

کتاب پیش‌رو، برای مقطع سنی نوجوانان ۱۲ تا ۱۶ سال، متوسطه‌ی اول و دوم تنظیم شده است. از این‌رو، با رعایت استانداردهای آموزشی و رسیدن به هدف‌های آموزشی در قالب طرح درس ارائه شده و برای دوره‌های ترویجی، مناسب است. از نگاه دست‌اندرکاران آموزش همان‌گونه که یک فیلم بی‌سناریو، انجام و سرانجام مشخصی ندارد، یک درس بدون طرح درس «سودمند نخواهد بود».

اهداف ارائه‌ی طرح درس برای معلمان

طرح درس چند هدف را دنبال می‌کند:

۱. نظم‌دهی و ترتیب‌دهی منطقی، در کار و فعالیت معلم
  ۲. پدید آوردن احاطه‌ی کامل و تسلط لازم معلم برای ارائه‌ی درس
  ۳. پیش‌بینی، نوع و اندازه‌ی تکالیف و دیگر فعالیت‌های تکمیلی برای معلم
  ۴. پیشگیری از اعمال روش‌ها و محتوای تدریس سابقه‌ی آسیب‌زا در تدریس
- تدبیر قرآن، به هدف هماهنگ کردن معلمان تدبیر قرآن در تدریس.

اهداف آموزشی در طرح درس

در طرح درس نخست باید اهداف آموزشی تعیین شود. این اهداف در سه دسته‌ی دانشی، بینشی و رفتاری جای می‌گیرند. در نگاه روانشناسان تربیتی، اهداف آموزشی به گونه‌هایی طبقه‌بندی شده است. در معروف‌ترین طبقه‌بندی، اهداف آموزش در سه حیطه‌ی شناختی، عاطفی و عملکردی جای می‌گیرد.

الف. حیطه‌ی شناختی (داشتن مهارت‌های ذهنی)

حیطه‌ی شناختی، دانش و معلومات و توانایی‌ها و مهارت‌های ذهنی را در بر می‌گیرد. زمینه‌ی شناختی (سطح شناختی) از آسان به مشکل، در پنج سطح طبقه‌بندی شده است. یادگیری در این حیطه «دانستن»، «فهمیدن»، «به کار بردن»، «تجزیه و تحلیل کردن»، «ترکیب» و «ارزشیابی کردن» است. گفتنی است، برای نوآموزان فقط «دانستن» و «فهمیدن» و «به کار بردن» دیده می‌شود.

مثال: اگر نوآموز با سوره‌ی فیل آشنا شد انتظار می‌رود پس از آن:

۱. با فضای سوره‌ی فیل آشنا شود.
۲. جهت هدایتی سوره‌ی فیل را یاد بگیرد.
۳. فهم ساده و پیوسته‌ای از آسان به سخت آورد.
۴. برداشت‌های نادرست فراگیر از سوره را تصحیح شود.
۵. با نمونه‌ای عینی از سوره آشنا گردد.

ب. حیطه‌ی عاطفی (احساسات و نگرش‌ها)

حیطه‌ی عاطفی از علاقه و احساس ناشی می‌شود، که را اثر «آموختن» پدید می‌آید. هدف‌های حیطه‌ی عاطفی بر نگرش‌ها، انگیزش‌ها، عواطف، هیجانات و ارزش‌ها استوار است. در حیطه‌ی عاطفی ایمان‌افزایی را دنبال می‌کنیم. زمینه‌ی عاطفی را نیز مانند زمینه‌ی شناختی از آسان به مشکل به پنج سطح طبقه‌بندی کرده‌اند. در حیطه‌ی عاطفی باید به مسائل، پدیده‌ها و رویدادها توجه داشته باشند، واکنش نشان داده، ارزش‌گذاری کنند و ارزش‌ها در شخصیت آنها تبلور یابد. آن هنگام که فراگیران، رفتارهای زیر را از خود بروز می‌دهند، می‌توانیم نتیجه بگیریم که آموزش در حیطه‌ی عاطفی و تغییر نگرش آنها موفق بوده است: در بحث شرکت می‌کنند، سؤال می‌کنند، دفاع می‌کنند،

مجادله می کنند، نظر می دهند، تحسین می کنند، در فعالیت های کلاس شرکت می کنند، توجه می کنند، قبول می کنند، علاقه مند می شوند و... .

مثال:

۱. فراگیر بدون اجبار و با اشتیاق قلبی، داوطلبانه در جلسات قرآن شرکت می کند.
۲. می تواند ویژگی ها و امتیازهای شرکت در کلاس تدبیر قرآن را، که به آن باور دارد، برای دیگران بیان کند.

۳. به شنیدن قرآن و فهم متدبرانه ی آن علاقه نشان می دهد.

۴. به حفظ سوره ها، قرآن علاقه مند است.

۵. در مباحث کلاس داوطلبانه شرکت کرده و سؤال می کند.

۶. گفته های معلم را تأیید می کند.

۷. به تدریس معلم خوب توجه می کند.

پ. حیطه ی عملکرد (رفتار و کنش)

این حیطه به رفتار فرد، پس از شناخت و انگیزش اشاره دارد. در این رویکرد، دستاورد فرد، عمل صالح است، که مبتنی آن شناخت عقل، عاطفه، گرایش و ایمان مذهبی است؛ چنان که در تدبیر سوره ی فیل:

۱. از دشمنان ابر قدرت نمی ترسد و فقط به خدا توکل می کند.

۲. در برابر قدرت های زورگو ایستادگی می کند.

۳. از ضعیفان در برابر زورگویان دفاع می کند.

ارزشیابی مستمر

معلم، در تدریس، از فراگیر سؤال می کند، تا هر دو در روند تدریس، مشارکت فعال

داشته باشند. پرسش‌هایی که در لابه‌لای تفهم^۱ متن برای ارزشیابی مستمر آمده، این هدف را دنبال می‌کند. گفتنی است معلم می‌تواند در همین چارچوب، پرسش‌های دیگری نیز طرح کند، گرچه به فراخور بحث می‌تواند از سؤالات ارزشیابی پایانی در این قسمت نیز بهره برد.

ارزشیابی پایانی

در این دوره، انتظار می‌رود از هر آموزشی که به فراگیران داده می‌شود، نتیجه یا نتایج بدست آید. به برای که پس از هر آموزش در شناخت، عواطف و عملکرد فراگیران پدید می‌آید، «تألیف یادگیری» نام دارد. پس سؤالات ارزشیابی پایانی درس باید در سه بخش مطرح شود: «شناختی»، «عاطفی» و «عملکردی».

پرسش‌هایی که در کتاب آمده باز خورد آموزش معلم است: آیا فراگیر آیاتی را که معلم آموزش داده، فرا گرفته است؟ ما باید در این دوره‌ها به نتیجه‌ی کار توجه کنیم؛ نه فرایند آموزش. باید واکاوی شود که فراگیران کلاس تدبر به چه رسیده‌اند؟ سؤالات پایان درس، برای بررسی کردن اهداف ماست که در سه حیطه‌ی شناختی، عاطفی و عملکردی تعریف شد. میان سه هدف شناختی، عاطفی و شناختی، در درجه‌ی نخست، هدف عاطفی مهم است. باید محبت و انس و علاقه به قرآن را در نوجوانان پدید آورد تا با شنیدن و تلاوت سوره اشتیاق پیدا کنند. مهم، چشاندن شیرینی قرآن به نوجوانان است. هدف انس با متکلم است؛ همان خداوندی که قرآن، سخن اوست؛ نه فقط انس با کلام، که سخن قرآن است. آنچه گفته شد، شاخص تدبر درست است. فراگیر باید در بُعد عملی، توان بهره‌وری از سوره‌ها را در روبه‌رو شدن با مسائل پیش‌رو داشته باشد.

۱. فهماندن آنچه قرآن می‌فهماند.

هدف اصلی از برگزاری دوره برای نوجوانان باید تربیت باشد؛ در تربیت دینی باید رویکردی برگزید که به عقل، عاطفه و رفتار یادگیرندگان توجه شود. به دیگر سخن، باید به هر دو رویکرد عقل‌گرایی و ایمان‌گرایی و دستاورد آن، که عمل صالح است، توجه کافی شود.

نگاهی گذرا به بخش‌های مختلف طرح درس و روند ارائه‌ی مطالب

برای آشنایی معلم گرامی با بخش‌های مختلف این طرح درس و روند ارائه‌ی مطالب بیان چند نکته ضروری است:

۱. با توجه به آگاه‌سازی و در نظر گرفتن گروه سنی مخاطب ۱۴ سوره برای تدریس گزینش شده است: حمد، ناس، فلق، اخلاص، مسد، نصر، کافرون، کوثر، ماعون، قریش، فیل، همزه، عصر و تکوین.
  ۲. زمان ارائه‌ی درس ۶۰ دقیقه‌ای مزید و برای بخش‌های مختلف طرح درس، زمان دیده شده است.
  ۳. بیان گذرای تاریخ، هفته و مناسبت‌ها مناسب است. چگونگی پرسش از درس پیشین مهم است و بچه‌ها باید بتوانند در این مرحله خود را نشان داده و به خودباوری برسند. مرور اندوخته‌ها درست نیست، بلکه باید مرور یافته‌ی کودک دیده شود.
  ۴. پیش از ورود به درس، نمونه‌های عینی و مناسب مخاطب دیده شده است تا انگیزه و جذب فراگیران و درگیر کردن آنان در روند آموزش فراهم آید. این کار در راستای جهت‌هدایتی سوره انجام گرفته است.
- نکته: برای برخی از سوره‌ها، چند نمونه انگیزه‌ساز بیان شده است تا معلم به حسب

۱. جهت‌هدایتی، سمت و سوی هدایتی آیات الهی است، که تأثیری هدایتگرانه دارد.

نیاز برای تدریس خود، گزینش کند.

۵. به دلیل تنظیم طرح درس برای مخاطب نوجوان، کوشیده‌ایم در روند ارائه‌ی درس، سطح بیان مطالب با سن مخاطب متناسب باشد و از نمونه‌هایی همسو با مقتضای سن او بهره‌بریم.

پس از ایجاد انگیزه، مربی به ترتیب گام‌های زیر درس را آغاز می‌کند:

۱. نخست، سناسه‌ی سوره روی تخته

۲. تدبر سوره به سه گام انجام می‌شود:

گام نخست. سوره را با فراگیران قرائت و ترجمه‌ی آن را مرور می‌کنیم (تفهم واژگان). در این میان، واژگان مشکل سوره نیز، گذرا بررسی می‌شود.

گام دوم. سوره را به شکل ساختاری پای تخته ترسیم می‌کنیم. (تفهم ساختار)

گام سوم. جهت هدایتی سوره را اثبات می‌کنیم، که سه کار باید انجام شود:

الف. فضای سوره بیان شود، که بهتر است در قالب قصه باشد.

در بیان فضای نزول سوره، مراقب باشیم فضای نزول، اصل تلقی نشود؛ چرا که فضای نزول به فهم بهتر کمک می‌کند، نه اصل فهم. پس آیه به اصل است، خود آیات سوره و تدبر در آن‌هاست و بیان فضای نزول سوره به شکل داستان، فقط به فهم جهت می‌دهد. از این رو، اگر در جایی فضای نزول سوره نباشد، باز هم از تفهم، دست‌یافتنی است.

ب. جهت هدایتی سوره روی تخته نوشته شود.

پ. جهت هدایتی در متن سوره تبیین شود.

از آنجا که بچه‌ها آموزش جزء به کل دارند، بهتر است پیام سوره، هنرمندانه به فراگیران انتقال داده شود؛ مانند بیان مثال، نمایش فیلم، نمایش اسلاید و نقاشی.

۳. خلاصه کردن درس برای تثبیت سوره، با تأکید بر جهت هدایتی سوره

۴. بیان حدیثی مناسب با موضوع درس

در راستای جهت هدایتی سوره و ساده بوده و هدف از آوردن آن در پایان تدریس تدبر قرآن، همپوشانی قرآن و عترت علیه السلام است؛ چرا که بحث کلاس، قرآن است و احادیث، شارح قرآن‌اند.

۵. ارزشیابی پایان درس

در این قسمت برخی از سؤالات تکراری‌اند و یک پرسش به شیوه‌های مختلف بیان شده، که به انتخاب معلم بستگی دارد.

۶. قرائت دوباره، سوره و دعای پایان درس

۷. تعیین تکلیف برای جلسه بعد

به کار بستن ویژگی‌های اراده‌ی تربیتی

از آنجا که این طرح درس برای روش‌های ترویجی^۱ دیده شده، ارائه‌ی درس به ویژگی‌هایی زیر نیاز دارد تا از حالت ترویجی بیرون نرود.

۱. پرهیز از به کار بردن اصطلاحات علمی

۲. پرهیز از بررسی‌های لغوی و ادبی واژگان و جملات

۳. پرهیز از طرح نظرات و دیدگاه‌های دیگر در تبیین آیات

۴. بهره بردن از مثال‌ها و نمونه‌های عینی و جذاب برای توضیح مطالب

۵. گنجاندن قصه‌های مناسب و جذاب برای فراگیران کودک و نوجوان در تبیین

آیات. البته معلم باید در استفاده از داستان، تعادل داشته باشد و توجه کند که درس،

۱. از آنجا که فراگیران در سطح عموم‌اند، نباید ارائه‌ی درس، علمی، فنی، مهارتی باشد؛ بلکه معلم باید با نگاه

به سطح فراگیر عموم، از روش ارائه‌ی ترویجی بهره برد.

داستان محور نشود.

۶. بیان داستانی فضای نزول سوره‌ها

۷. بهره‌بردن از دانسته‌ها و توجه به دیدگاه آن‌ها

۸. تصحیح برداشت‌های نادرست فراگیران

بایسته‌هایی برای معلم

با توجه به محتوای هر سوره، ممکن است برای فراگیر پرسش‌های فراوانی بیرون از تدبیر، پدید آید و بدفهمی‌ها یا تطبیق‌های غلط همراه آورد. معلم برای جلوگیری از این مشکلات، باید به نکاتی در بهر آن سوره توجه کند که در ادامه آمده است. نیز ممکن است در برخی از سوره‌ها برای فهم تامل و طلب تأثیرگذاری در مخاطب، توضیح بیشتری درباره‌ی یک موضوع لازم باشد. معلم باید در مرحله‌ی اجرا نیز به «بایسته‌های اجرایی» توجه کند؛ از جمله این که، ظاهر و پوششی مناسب و منطقی و شخصیتی شاد داشته باشد تا بهتر بتواند با کودکان و نوجوانان ارتباط برقرار کند. با نگاه به اینکه مخاطب کودک و نوجوان است، از یکنواختی در حرکات، کلمات و تن صدا پرهیزد. با اختصاصی فعال، کودک و نوجوان را به تدریس خود جذب کند. باید توجه داشت که پیش از سام، انس است. انس با خوش‌رو بودن و محبت و احترام و توجه و لباس مرتب، دست‌یافتنی است.

نکته‌ی مهم این است که این کتاب، فقط محتوا و روش تدریس ارائه می‌دهد و این خلاقیت معلم است که در کنار آن برای جذاب شدن کلاس، از امکانات شنیداری و دیداری مثل پاورپوینت، فیلم، عکس، و.... بهره‌برد.

۱. تدبیر، که نخستین لایه‌ی فهم قرآن و بر الفاظ آیات استوار است، پاسخ‌گوی این گونه پرسش‌ها نیست. پاسخ

چنین پرسش‌هایی به عهده‌ی تفسیر نهاده شده، که لایه‌ای ژرف از تدبیر است.